

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Milli edebiyatla başlayan yerlileşme ve milli kaynaklara dönme çalışmaları tamamlanmış ve daha *sağlam ve yeni eserler* verilmeye başlanmıştır. İlk önemli adım *yazı diliyle konuşma dili arasındaki fark ortadan kalkmış*, dildeki sadeleşme çalışmaları kesin bir şekilde başarıya ulaşmıştır. Gerek şiirde gerekse roman ve hikâyede *daha çok toplumcu bir karakter kazanmış*, gerçekçi bir anlayış hedeflenmiştir. Şiirde *aruz ölçüsünün yerini ilk yıllarda hece ölçüsü almış*, şiirlerde de günlük konuşma dili kullanılmıştır. Daha sonra da *şiirin ölçü ve biçimce daha da serbestleşmesi* sağlanmıştır. Ancak bazı şairler bireysel anlamda aruz ölçüsünü kullanmaya devam etmiştir. (Ahmet Haşim, Yahya Kemal)

Cumhuriyetin kuruluşundan 1940'lı yıllar arasında eser veren şair ve yazarlar genellikle daha önceki *Milli Edebiyat akımının etkisinde tam anlamıyla 'yerli' ve 'halka doğru'*; veya Batı'nın, özellikle Fransız edebiyatının etkisinde birbirinden bağımsız bir şekilde eserler vermiştir.

Cumhuriyet edebiyatının *ilk yıllarında* (1940'a kadar) temelinde *İstiklal Savaşı ve Atatürk devrimleri* vardır. Şiirler, romanlar, hikâyeler bu iki konu ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılıdır. Milli duygu ve heyecan geliştirmeye yönelik bu çabalar Milli edebiyatın bir devamı niteliğindedir, çünkü bu yıllarda eser veren çoğu şair ve yazar ilk eserlerini Milli edebiyat döneminde vermiştir.

Milli edebiyatla başlayan halka inme, Anadolu'yu tanıma çabası bu dönemin edebiyatında ana ilkelere dönüş, Türk halkının her kesimi edebiyata girmiştir. *Artık edebiyat İstanbul'un sınırlarını tamamen aşmıştır.*

Yeni kurulan devlet ile yapılan bazı devrimleri halka tanıtmak ve benimsetmek görevi Cumhuriyet dönemi sanatçılara düşmüştü. Sanatçı, siyaset ile halk arasında bir köprü olmuş, devrimleri yorumlamış, açıklamış ve savunmuştur.

Yeni dil ve eski dil tartışmaları Cumhuriyet ile noktalanmış ve Türk Dil Kurumu'nu kurarak dilde geri dönülmez bir yenileşmeye yoluna gidilmiştir. Cumhuriyet'ten önce sadece sempati duyulan Türk Halk sanatları ve folkloru ön plana alınmış, öncekilerin küçümsediği Karacaoğlan'ın, Yunus'un tarzı örnek alınmıştır. Artık harf benzerliği de kurulan Batı

edebiyatı daha yakından takip edilmiştir. Türk edebiyatı, batı edebiyatının yeniliklerini, akımlarını uygulamaya başlamıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında daha önceki yıllardan bu döneme gelen şairlerle karşılaşırız. Bu şairlerin başında, ulusal yazın anlayışını yansıtan *Türkçe ve hece ölçüsüyle* etkileyici şiir örnekleri veren *Beş Hececiler* geliyor. Beş Hececiler'in dikkati çeken yanları, şiirlerinde Anadolu'ya yönelik olanlar başta olmak üzere, kahramanlık duygularını kamçılayan temalara yer vermeleridir. Ele aldıkları temaları, lirizmin egemen olduğu bir söyleyişle okuyuculara aktaran şairlerin, kendileriyle aynı yıllarda şiirlerini yayımlayanları etkiledikleri gibi, kendilerinden sonrakileri de etkiledikleri göze çarpıyor. En çok Faruk Nafiz'in şiirlerinde görülen lirizm dikkati çekmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki şiirde Milli edebiyat döneminin şairleri etkilidir. Kurtuluş Savaşının acıları, yeni kurulan devletin sorumlulukları şiirde kendini lirik bir idealizm olarak gösterir.

Şiirde zamana dikkat çekilir, içerik zenginleşirken dış yapı özellikleri yavaş yavaş bırakılır. Önce serbest müstezatla bozulan şiir dizesinde kırılmalar çoğalır. Konular toplumsallaştıkça şiir; ölçü, uyak gibi öğelerden kurtulur.

Cumhuriyet döneminin ilk topluluğu Yedi Meşaleciler'dir. Amaçları şiiri tekdüzelikten kurtarmaktır, fakat Ziya Osman Saba dışındakiler pek başarılı olamamışlardır.

Cumhuriyet döneminin ikinci topluluğu; Orhan Veli, Oktay Rıfat ile Melih Cevdet Anday'dan oluşan *Birinci Yeni (Garipçiler)dir.* Şiirden ölçü, uyak atılır. Şiir diline konuşma dilinin yakınlığı getirilir. Konunun da şairane olması gerekmez, sokaktaki adam şiire girer. Garip etkisi bugünkü şiirimizde bile görülür.

1950'lerden sonra toplumsal konulardan uzaklaşan şairler imgeye yönelirler. Bu yıllarda *Attila İlhan'ın başını çektiği Mavi Hareketi* de bu dönemin bir başka topluluğudur. *Hisar grubu* ise şiirde Milli edebiyatı yeniden canlandırma girişimi içine girmiştir. Ancak bu girişim pek fazla yankı bulamamıştır. Cumhuriyet döneminin diğer önemli bir topluluğu *İkinci Yeni'dir.* Birinci Yeniler karşıt olarak yeniden dış yapıda biçime, konuda seçiciliğe ve anlatımda şairaneliğe yönelirler. 1960'lı yıllarda Nazım Hikmet'in kitaplarının

yayınlanmasıyla yeni bir toplumcu şair kuşağı yetişir. Bu *toplumcu anlayış Marksist bir düşünce* yapısına sahiptir. 1980'e kadar Türk şiiri ciddi bir ideolojik kamplaşmaya dönmüş, *sosyalist şiir, İslami şiir ve Türkçü şiir* üçgeninde büyük bir kısır döngüye girmiştir. 1980 *askeri darbesinden sonra* şiir bu ideolojik gruplardan sıyrılmış ve kendi *estetik değerleri* içine girmiştir. Bu tarihten sonra bütün şiir faaliyetleri bireysel gerçekleşmiş, gruplar veya topluluklar halinde gelişen bir şiir hareketi görülmemiştir.

Genel hatlarıyla şiirlerde kullanılan dil son derece sadedir, konuşma Türkçesi yakalanmıştır. Şiirde aruz ölçüsü yerine hece ölçüsü yaygınlaşmıştır. Ahmet Haşim, Yahya Kemal aruzla şiir yazmaya devam etmiştir.

Halk şiiri geleneği, Cumhuriyet Dönemi şiiri için en önemli kaynak olmuştur. Şiirlerde hamasi (destansı) söyleyişler dikkati çeker. Nutuk havası taşıyan didaktik şiirler yazılmıştır. Gurbet teması şiirlerde sıkça işlenmiştir. Anadolu insanı ve Anadolu'yu anlatan şiirler yazılmıştır. Ulus sevgisi, yurdu tanıtmaya ve yüceltme coşkusu şiirlerde önemli yer tutar. Beş Hececilerin izinden giden Kemalettin Kamu, Behçet Kemal, Ahmet Kutsi, Ömer Bedrettin gibi şairler duygusal bir anlatımla Anadolu'yu anlatmış, övmüşlerdir. Anadolu'ya yönelme ülkü durumundadır ancak çoğu şair Anadolu'ya dıştan bakmıştır. Nâzım Hikmet, Ahmet Arif, Fazıl Hüsni, Cahit Külebi gibi şairler Anadolu'yu gerçekçi biçimde anlatmıştır. Şiirde biçim ve içerik açısından büyük değişiklikler olmuş, çeşitli şiir toplulukları ortaya çıkmıştır. 1940'tan sonra serbest şiir tamamen yaygınlaşmıştır.

Kaynaklar

Enginün, İnci (2005); *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yay., İstanbul.

Korkmaz, Ramazan-vd. (2004); *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker Yay., Ankara

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2005); *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yay., İstanbul.